

Tilburg, 31 maart 2023

Zeer geachte mevrouw Ausems,

Allereerst van harte gefeliciteerd met uw bijzondere opdracht als verkenner, eervol maar ook complex in deze periode van polycrisis en polarisatie. Behalve politiek is er maatschappelijk, ecologisch en economisch van alles aan de hand waar heel veel mensen de nare gevolgen van ervaren of zich grote zorgen over maken. Tegelijk liggen er ook grote kansen, mits iedereen maar uit de eigen hoek van de boksring wil komen, door de ogen van de ander naar de werkelijkheid probeert te kijken, op zoek wil naar oplossingen die voor iedereen kunnen werken en bereid is tot compromissen, voor het gezamenlijk belang.

Vrouwen zijn uitstekende probleemoplossers en effectieve want empathische conflictbemiddelaars, leert de ervaring ons bij Feniks. Maar vrouwen krijgen daar veel te vaak niet de kans of de credits voor. Feniks bestaat al 45 jaar en is het enige nog bestaande emancipatie-expertisecentrum in Zuid-Nederland. Bij Feniks komen vrouwen uit alle gelederen van de samenleving die tijdelijk of langduriger in een kwetsbare situatie zitten en hun eigen kracht (terug) willen vinden.

Armoede, huiselijk geweld, assertiviteitsvragen, relationele problemen, opvoedingsproblemen of sociale achterstand, maar ook het glazen plafond (te weinig vrouwen aan de top in het bedrijfsleven) en de plakkende werkvloer (veel vrouwen blijven zitten waar ze zitten): het zijn allemaal redenen die talloze Brabantse vrouwen weerhouden van deelname aan de samenleving en de arbeidsmarkt. Dat heeft grote negatieve impact op de levens van die vrouwen en dus van hun kinderen, maar ook op de Brabantse samenleving en economie. Daarom biedt Feniks participatie- en ontwikkeltrajecten voor deze vrouwen, maar leveren we ook expertise aan beleidsmakers en bestuurders van overheden, organisaties en bedrijven. Vanuit deze taken en deskundigheid willen we dan ook graag u en de onderhandelaars van de partijen voor Provinciale Staten enkele welgemeende suggesties meegeven voor provinciaal beleid voor economische veerkracht en de noodzakelijke transitie waar de provincie een voortrekkersrol in vervult.

Onze adviezen

1. Bestaanszekerheid en economische veerkracht van vrouwen

- Maak provinciaal beleid dat de economische weerbaarheid en veerkracht versterkt van vrouwen die niet economisch zelfstandig of –beter nog- financieel onafhankelijk zijn: Vrouwen met een uitkering, vrouwen met onvoldoende inkomsten uit betaald werk, vrouwen zonder uitkering en zonder betaald werk.
- Geef het goede voorbeeld in (beleid voor) gendersensitiviteit op de arbeidsmarkt. Maak in de eigen provinciale organisatie afspraken over flexibele werktijden om de combinatie zorg en werk gemakkelijker te maken voor vrouwen én mannen. Stimuleer dat Brabantse bedrijven en andere maatschappelijke partners dat ook doen.

- Dring aan op gelijke beloning voor gelijk werk.
- Verhoog beloning en status van klassieke “vrouwenbanen” in dienstverlening, zorg en onderwijs.
- Draag actief bij aan het maatschappelijk debat voor meer waardering en beloning van ander dan regulier betaald werk, zoals zorg en opvoeding, mantelzorg en vrijwilligerswerk: Al die activiteiten die noodzakelijk zijn om het leven zelf in stand te houden.
- Verruim de definitie van de begrippen “werk” en “betaald werk”.
- Dring erop aan bij maatschappelijke partners dat hun bestuurskamers een afspiegeling van de maatschappij worden. Alleen zo doen ze recht aan die maatschappij en kunnen ze zichzelf sterker maken door ál het talent te benutten.
- Zet in de overlegstructuren met bijvoorbeeld de B5 en andere bestuurlijke en ambtelijke gremia de sociaaleconomische positie van vrouwen en de noodzaak van een gender-sensitieve aanpak vast op de agenda om integraal en effectief beleid te ontwikkelen.

Voor de provinciale overheid zijn economie en arbeidsmarkt kerndomeinen. Daarom is het belangrijk dat de provincie het voortouw neemt en een voorbeeldrol vervult als het gaat over (beleid voor) gendersensitiviteit op de arbeidsmarkt. Feniks heeft veertig jaar lang kennis en ervaring opgebouwd op het gebied van emancipatie, gender en diversiteit in de regio. Die kennis is hard nodig: In de praktijk blijkt dat vrouwen veel beter actief kunnen participeren in de samenleving en werken aan hun bestaanszekerheid als de omgeving (dus ook overheid en werkgevers) inspeelt op hun specifieke realiteit.

Vrouwen vervullen naast hun werk, zo blijkt telkens weer uit onderzoeken, nog steeds de bulk van het “informele” werk in verzorging en opvoeding van kinderen, het huishouden, mantelzorg en vrijwilligerswerk. Die structurele ongelijke belasting onthoudt vrouwen niet alleen wezenlijke mogelijkheden tot zelfontplooiing maar remt hen in hun deelname aan samenleving en arbeidsmarkt en in hun mogelijkheden voor bestaanszekerheid.

Daarom is het essentieel dat overheid en bedrijfsleven zich bewust(er) worden van het belang van economische veerkracht van vrouwen en hoe die kan verbeteren. Daar wordt de hele samenleving maar ook de economie beter van. Bedrijven, overheden, organisaties en de hele samenleving hebben álle mensen keihard nodig om al het werk te kunnen verzetten. En naast het menselijk en maatschappelijk belang vaart ook de economie beter bij het inzetten van álle talenten die Brabant rijk is.

Feniks is het enige emancipatie-expertisecentrum in heel Zuid-Nederland waar vrouwen in een kwetsbare situatie terecht kunnen voor het versterken van hun veerkracht, participatie en bestaanszekerheid. Alleen vrouwen in de gemeente Tilburg kunnen gebruik maken van het aanbod van Feniks. Maar ook vrouwen elders in Brabant hebben dezelfde noden en behoeften en kloppen dus bij Feniks aan. We gaan graag in gesprek met het nieuwe provinciebestuur om te verkennen op welke manieren ook deze Brabantse vrouwen ondersteuning kunnen krijgen bij het succesvol deelnemen aan de Brabantse samenleving.

2. Energietransitie

- Haal inzichten en ervaringen van vrouwen uit de brede samenleving op over energiegerelateerde problemen en mogelijke oplossingen.
- Bespreek met bedrijven en organisaties die werken aan de energietransitie hoe ze snel meer vrouwen op besluitvormende posities kunnen aanstellen.
- Zorg dat subsidies voor het implementeren van duurzame technieken vooral ook ten goede komen aan en terecht bij de mensen in de wijken met veel sociaaleconomische achterstand.
- Verstrek rechtstreeks duurzame apparatuur aan bewoners zonder eigen financiële middelen.
- Maak persoonlijk contact met mensen die je verduurzamingsmaatregelen wilt laten nemen en verspreid je info in diverse talen en door middel van beeldend materiaal.
- Neem als provinciale overheid de regie over de energietransitie.

De energietransitie vergt behalve een technische transitie, dus vooral ook een sociale. Uit diverse onderzoeken blijkt dat de coronacrisis voor vrouwen grotere gevolgen heeft gehad dan voor mannen. Zo maakten vrouwen meer kans te worden ontslagen en was de combinatie van arbeid en zorgtaken voor hen aanmerkelijk zwaarder. Zoals de coronacrisis het belang van gendersensitief beleid al aantoonde, geldt dit voor de energiecrisis evenzeer.

Energiearmoede is een probleem dat vrouwen onevenredig hard raakt, onder meer door de blijvende inkomensongelijkheid tussen mannen en vrouwen, de veel grote zorgtaak van vrouwen (gemiddeld een verschil van 9 uur per week) en een oververtegenwoordiging van vrouwelijke bewoners in sociale huurwoningen. En niet alleen in traditionele gezinnen zijn het nog steeds vooral de vrouwen die wassen en koken.

Hoe meer financiële mogelijkheden men heeft, hoe meer kan worden geïnvesteerd in energiebesparende maatregelen. Wie de investering niet kan of mag maken als huurder, heeft dus een hogere energierekening. Veel mensen hebben wel iets anders aan hun hoofd. Zorg voor een ziek familielid, werk vinden. Vaak letterlijk: "Hoe overleef ik met mijn gezin?". Dat veroorzaakt een groeiende kloof tussen mensen die mee kunnen doen met de energietransitie en hen die dat niet kunnen. En die inkomenskloof is ook een genderkloof.

Slechts iets meer dan de helft van de vrouwen in Nederland is financieel onafhankelijk (minstens 100% minimumloon) van hun partner of de overheid. Eén op de vijf energiearme huishoudens in Nederland is een éénoudergezin en bijna 90% van die gezinnen heeft een vrouw aan het hoofd. In de sectoren die bijdragen aan de energietransitie werken echter vooral mannen. Slechts 22% van de mensen die werken in deze sectoren is vrouw met slechts 4% vrouwen in besluitvormende posities.

Niet alleen wordt heel veel arbeidspotentieel dus onderbenut maar ook komen noodzakelijke inzichten en vaardigheden niet op tafel. Uit onderzoek blijkt bovendien dat

vrouwen veel meer dan mannen geneigd zijn om duurzaam te leven en te consumeren. Toch worden kennis en ervaringen van vrouwen onvoldoende benut in de energietransitie, zeker op de plekken waar de beslissingen worden gemaakt. Feniks pleit daarom voor een meer diverse, inclusieve en gender-sensitieve aanpak van de energietransitie, waarbij de bestuurskamers een afspiegeling vormen van de maatschappij.

Een faire democratisch gereguleerde overheid is nodig als regisseur van de energietransitie. Alleen zo kunnen ook belangen, bestaanszekerheid en toekomstperspectief van de héle samenleving worden geborgd. En alleen zo kan een gelijkwaardige en rechtvaardige weg uit de energiecrisis worden gevonden.

3. Landbouwtransitie

- Betrek vrouwen in het algemeen en boerinnen in het bijzonder structureel bij de gebiedsprocessen in het kader van de BPLG en faciliteer wat nodig is om juist vrouwen aan tafel te krijgen en te houden.
- Bied vrouwen in het algemeen en boerinnen in het bijzonder de podia en de plekken aan de overleg- en beslistafels.
- Benut de verbindende kracht en het lef van vrouwen in het algemeen en boerinnen in het bijzonder om buiten de bestaande systemen te durven kijken naar nieuwe horizonten en mogelijkheden.

Stikstof, achteruitgang van natuur en biodiversiteit, kwaliteit van water en bodem en de Kaderrichtlijn Water, het gebrek aan economisch perspectief in het huidige landbouwsysteem, de enorme onzekerheid en polarisatie op het platteland: Dat er een transitie nodig is naar andere systemen en oplossingen is evident. Grote vraag nu: Maar hoe dan? Vrouwen kunnen bij uitstek goed luisteren, praten, onderhandelen. Alles wat gebeurt in het bedrijf, in de stal én daarbuiten, gebeurt ook aan de keukentafel. Boerinnen weten wat er zowel binnen als buiten het bedrijf gebeurt, hebben zich altijd ten dienste gesteld van dat bedrijf en hebben nu minstens net zoveel last van de onzekerheid en het gebrek aan toekomstperspectief. Tegelijk vinden boerinnen gemakkelijker de verbinding met de samenleving buiten de sector en zijn ze niet bevreesd om met ontwikkelingen mee te bewegen. Zij zitten minder vast in het traditionele denken, over wat 'goed boeren' is en zijn dus uiterst waardevol in het aanzwengelen van de noodzakelijke veranderingen. Toch blijven deze competenties onderbenut en blijven de mannen het belangrijkste aanspreekpunt voor alle dwingende opgaven op en rond het boerenerf maar ook in het hele buitengebied. Dat moet anders. Voor die vrouwen, voor de sector en voor Brabant.

Vrouwen durven zich kwetsbaar op te stellen, voelen aan wat er speelt in de samenleving en hebben een groot empathisch en verbindend vermogen. Het regelen wat nodig is om vrouwen (boerinnen en andere vrouwen) te betrekken bij de gebiedsprocessen en in alle gremia waar beslissingen worden genomen is een absolute voorwaarde voor een goed functionerend Brabant én voor het vinden van werkbare structurele oplossingen.

Tot slot: Bovenstaande adviezen zijn een voorzet voor wat nodig en mogelijk is in provinciaal beleid om vrouwen, ook degenen die hun potentieel nu niet benut zien en die om allerlei redenen op achterstand staan, een faire kans te geven op gelijkwaardige en volwaardige deelname aan de Brabantse samenleving. Daar wordt heel Brabant beter van.

Met heel veel dank voor uw aandacht en heel veel succes in uw mooie en moeilijke opdracht,

En met een vriendelijke groet,

Veerle Slegers

Directeur van Feniks, Emancipatie Expertise Centrum Tilburg

NS Plein 17

5014 DA TILBURG

Tel.: 013 542 1896

E-mail: veerle.slegers@fenikstilburg.nl

www.fenikstilburg.nl